

Instytut Katolicki w Tuluzie i jego formy kształcenia

Spoleczeństwo francuskie powołało w ubiegłym wieku pięć uniwersytetów katolickich, które do dzisiaj kształtują umysłowy obraz kraju. Najbardziej renomowaną uczelnią jest Katolicki Instytut w Paryżu. Na jego korzyść działa zawsze atrakcyjna metropolia, rozległy zakres studiów oraz autorytet nazwisk, związanych z dziejami uczelni: Baudrillart, Gasparri, Loisy, Maritain, Gilson. Równorzędnymi szkołami, choć może mniej głośnymi, są ponadto: Fakultet Katolicki w Lille, Katolicki Uniwersytet Zachodu w Angers, Wydział Katolicki w Lionie oraz interesujący nas Instytut Catholique de Toulouse. Wszystkie te uczelnie powstały w jednym czasie i były wynikiem szerokiej akcji, podjętej przez koła kościelne w latach siedemdziesiątych minionego stulecia, a przede wszystkim przez ks. F. Dupanloup – późniejszego bpa Orleanu. Jego działalność publicystyczna, profesorska na Sorbonie oraz parlamentarna w Zgromadzeniu Narodowym doprowadziła do uchwalenia ustawy o wolnych szkołach wyższych (12 III 1875), uzupełnionej następnie uchwałą z dnia 18 III 1880. Postanowienia w nich zawarte zostały zmodyfikowane w najnowszych ustawach z 12 listopada 1968 i 12 lipca 1971. Zakres studiów czyni te zakłady uniwersytetami i tak potocznie się je nazywa, jednak ustawa z roku 1880 zarezerwowała tę nazwę dla szkół państwowych, wobec czego tamte zostały przy „wydziałach” lub „instytutach”.

1. Z dziejów tuluskiej uczelni

Katolicki Instytut w Tuluzie nie wyrósł na surowym korzeniu, ale wchłonął tradycje, programy i osiągnięcia słynnej szkoły średniowiecznej, która zorganizowana w 1229 roku w uniwersytet kształtowała kulturę Langwedocji i świadczyła niemałe usługi Kościołowi na terenach obfitujących w herezje, a także promowała arystotelesowską koncepcję nauki. Walki religijne i Wielka Rewolucja obeszły się z Tuluzą z całą gwałtownością. Pod ich uderzeniem żadna z kulturalnych instytucji Tuluzy nie pozostała na swoim miejscu: w dawnym pałacu biskupim mieści się dzisiaj prefektura departamentu Haute-Garonne, w opactwie St. Sernin nie ma już benedyktynów, choć pozostała po nich wspaniała bazylika z XI–XII wieku – najwspanialszy kościół romański we Francji, pięcionawowy z transeptem i kaplicami promienistymi; także dominikanie nie gospodarzą się w dawnym klasztorze i dwunawowym kościele Jakobinów, lecz przeszli do nowej dzielnicy; franciszkanie mogą kontemplować swoją przeszłość w pozostałej wieży (le clocher des Cordeliers – XIV w.) i gotyckim portalu, bo reszta uległa zniszczeniu; klasztor i kościół augustianów także nie służą

pierwotnemu przeznaczeniu, lecz w swoich murach mieszczą muzeum malarstwa i rzeźby. Lista klęsk niekompletna, lecz daje wyobrażenie burzliwych losów tuluskich instytucji.

Po przeżytych katastrofach miasto znowu wróciło do świetności naukowej, ekonomicznej i religijnej – jest nadal pełne klasztorów i bywa nazywane „Rzymem nad Garonną”. Wrażenie zasobnego miasta potęgują filie zagranicznych banków, przedstawicielstwa towarzystw lotniczych, salony głośnych firm samochodowych oraz rozwinięty przemysł chemiczny, maszynowy, rolniczy i lotniczy (Caravelle–Concorde). Ruchliwy ośrodek ściągnął także wielu cudzoziemców: Katalończyków, Portugalczyków, Włochów, Polaków – brak tylko Wizygotów, którzy kiedyś mieli tu swoją stolicę.

Podstawę prawną dały instytutowi wyżej wymienione ustawy, a szczególnie pierwsza z 1875 roku. Uczelnia istnieje więc przeszło sto lat¹ i tę okoliczność uczila uroczystościami jubileuszowymi w 1975 r. Organizowanie katedr trwało parę lat: najpierw ukonstytuował się wydział prawa cywilnego (1877), w następnym roku rozpoczęła działalność humanistyka, a rok później wydział teologiczny, który uzyskał kanoniczną erekcję dekretem Kongregacji Studiów (15 X 1889) oraz listem apostolskim papieża Leona XIII „Eximia Sacrarum” (20 XII 1889). Wkrótce zorganizowały się też pozostałe fakultety: filozoficzny i prawa kanonicznego, a uległ likwidacji wydział prawa państwowego. W jego miejsce przyszły trzy wyższe szkoły: Nauk Przyrodniczych, Szkoła Rolnicza w majątku Purpan koło Tuluzy oraz Szkoła Nauk Ekonomicznych i Społecznych. Nowe statuty uczelni uzyskały ponowną aprobatę Kongregacji Studiów i Uniwersytetów (1889 i 1936), a także zostały uznane pismem apostolskim Piusa X „Quae nuper” (2 IV 1913).

Główne urzędy i zakłady naukowe znalazły miejsce w starej części miasta, nad Garonną². Zachodnia fasada budynku spoczywa na murach gallo–rzymskich, a cały kompleks zajmuje teren dawnego klasztoru siostr klarysek i odlewni dział. Główny gmach uniwersytetu nie tchnie okazałością: fasada od ul. Fonderie, wkomponowana w zwarty ciąg dwupiętrowek nie rzuca się w oczy i gdyby nie kaplica Leona XIII, z niewielką rozetą, byłaby niedostrzegalna. Niepozorna brama o półkolistym sklepieniu i niezbyt głęboka sień prowadzą na czworoboczny dziedziniec, zalany południowym słońcem. Panuje tu kolor cegły, przerywany obfitym bluszczem i kępą drzew rzucających błogi cień. Ściany budynku architektonicznie gładkie, bez żadnych ozdób, zaznaczone tylko trzema rzędami okien i symetrycznymi wejściami na skrzydła. Z tyłu budynku rozciąga się niewielki Campus Martius, oparty o arkadową fasadę i zacieniony drzewami. Umiarkowanej wielkości budowla mieści w sobie sale wykładowe, bibliotekę (ok. 200 tys. tomów), sekretariaty, konwikt księży–studentów, czyli foyer Leona XIII oraz mieszkania rektora i kilku profesorów. Oprócz głównego gmachu, uczelnia posiada jeszcze parę mniejszych pomieszczeń w innych częściach miasta.

2. Administracja ogólna Instytutu

Instytut Tuluski obejmuje swoją działalnością południowo–zachodnią Francję, podobnie jak wydziały w Lionie mają na uwadze potrzeby intelektualne i religijne południowego wschodu. W jego zasięgu pozostaje 17 diecezji czterech prowincji kościelnych (Toulouse, Albi, Auch, Bordeaux). Rozległość terytorialna podyktowała też

formy administracyjne Instytutu, typowe zresztą dla wszystkich innych uniwersytetów katolickich we Francji. Wszyscy biskupi wspomnianego terenu tworzą Najwyższą Radę, która sprawuje patronat nad uczelnią poprzez Komisję Stałą, złożoną z 6 biskupów pod przewodnictwem arcybiskupa Tuluzy. Wielkim kanclerzem uczelni bywa również miejscowy arcybiskup. Oprócz tych opiekuńczych instytucji, powołano do życia – w myśl uchwał z dnia 21 III 1884 i 12 II 1920 – Towarzystwo Duilhé de Saint-Projekt, które stało się prawnym właścicielem majątku i urzędzeń uczelni. W jego skład wchodzi wszyscy biskupi i prawnie wybrani wikariusze kapitulni regionu uczelnianego. Zawiadywanie Instytutem należy do Rady Administracyjnej, złożonej z trzech osób, w tym z rektora i wicerektora; do jej zadań należy także składanie sprawozdań państwowym władzom administracyjnym, sądowym i szkolnym. Wewnętrzną władzę uczelni stanowi rektor oraz organa typowe dla szkół wyższych. Przez długie lata funkcję rektora pełnił mgr Xavier Ducros – teolog i biblista, a zarazem członek Tuluskiej Akademii Nauk, Pism i Literatury Pięknej, jednakże z końcem roku akademickiego (1974/75) przeszedł na emeryturę, a jego miejsce zajął dotychczasowy prorektor Pierre Eyt³ – profesor teologii.

3. Działalność naukowa Instytutu

Wysiłkom naukowym uczelni przyświecają trzy cele: prowadzić własne badania, oddawać się pracy dydaktycznej i formacyjnej oraz podnosić kulturę intelektualną i religijną południowego zachodu. Realizacji tych zamierzeń służą najpierw własne czasopisma: *Bulletin de Littérature Ecclésiastique* – kwartalnik, uzupełniany kroniką szkoły (*Chronique*), poza tym wydział humanistyczny publikuje kwartalnik *Gai Saber*, a Centrum Modernizacji Rolnictwa wydaje własny przegląd „*Purpan*”. Do tego dochodzą publikacje samodzielne, artykuły w obcych czasopismach, wykłady i referaty na kongresach. Są to ogólnie przyjęte formy pracy w wyższych szkołach. Specyfiką uczelni katolickich natomiast jest wysiłek podejmowany w licznych instytutach specjalistycznych, szkołach wyższych, centrach i ośrodkach, które powołują. Są one wyrazem żywego odczucia potrzeb społecznych, ale i trudności jakie przeżywają uniwersytety katolickie we Francji⁴. Instytut Tuluski nie ma także praw państwowych, lecz jedynie papieskie, a wobec tego absolwenci wydziałów świeckich, chcący uzyskać stopnie akademickie, muszą stawać do egzaminów i przewodów doktorskich w odpowiednich szkołach państwowych, co już jest znaczną niedogodnością. W dodatku uczelnie katolickie są finansowane tylko przez Kościół, a w takim razie łatwo o ich niedoinwestowanie i ograniczone możliwości pomocy młodzieży. W takich warunkach uczelnia Tuluska nie posiada wielkiej liczby studentów i to jest jej główna słabość. Łamiąc się z tymi trudnościami i idąc za potrzebami społecznymi otwarła się na zewnątrz i zwielokrotniła swoje usługi w organizmach o swobodniejszym trybie kształcenia. Odnotujmy ważniejsze z nich.

Troska o podniesienie życia religijnego w duchu soborowym znalazła wyraz w trzech instytucjach związanych z wydziałem teologicznym: Instytucie Studiów Religijnych i Pastoralnych, Jednorocznym Ośrodku Formacyjnym dla Kapłanów oraz Stałym Ośrodku Formacyjnym dla Sióstr. Studenci wspomnianego Instytutu rekrutują się zarówno z duchowieństwa, jak katolików świeckich i sióstr zakonnych

ze skończonymi studiami średnimi. Jego celem jest ukazać i wyjaśnić problemy wiary współczesnej oraz uświadomić słuchaczom potrzebę komunikowania tej wiary i współdziałania z Kościołem. Warunkiem osiągnięcia zamierzonej formacji jest „zaangażowanie apostolskie” mogące zrodzić refleksję osobistą, która dojrzewa w toku wykładów, ćwiczeń i wymiany zdań w grupach dyskusyjnych. Nauka w Instytucie trwa dwa lata; w ciągu nich student zobowiązany jest wysłuchać pewnej ilości cykli wykładowych (5 – 10) oraz odbyć ćwiczenia indywidualne i grupowe. W ich wyniku absolwenci uzyskują dyplomy z różnych specjalności teologicznych.

Jednoroczne Centrum Formacji dla Księży grupuje duchowieństwo czynne w duszpasterstwie oraz kierujące różnymi zespołami. Zamierzeniem ośrodka jest zaprowadzić księży do pasterskiej refleksji, umożliwić im przemyślenie warunków swej pracy, przeanalizować zebrane doświadczenia i we wspólnych dociekaniach poszukać lepszych metod apostolskiego oddziaływania. Kurs formacyjny trwa 24 tygodnie, od października do czerwca, z tym że uczestnicy mieszkają w ośrodku tylko od poniedziałku do piątku, a na weekendy wracają do swoich zajęć. Tok szkoleniowy polega na osobistych opracowaniach, wykładach i dyskusjach na tematy społeczne, teologiczne, antropologiczne i stosunków międzyludzkich. Pod koniec studium, przy udziale specjalistów, opracowuje się syntezę uwzględniając implikacje pastoralne.

Stały Ośrodek Formacyjny dla Sióstr ma charakter ciągły. Jego cykle kształceniowe trwają dwa lata i obejmują zagadnienia z teologii życia zakonnego oraz przegląd doktrynalny wiary. Aby umożliwić równoczesną pracę zawodową, komasuje się wykłady pod koniec każdego miesiąca – od piątku do niedzieli i z tych też względów programy naukowe obu lat są wewnątrznie niezależne, chociaż się kompletują.

Wyższa Szkoła Nauk Przyrodniczych odstąpiła od systematycznych wykładów, a wysiłki skierowała na prace badawcze i pomoc studentom przygotowującym prace doktorskie na uczelniach państwowych. Wstęp do jej laboratoriów mają zarówno kandydaci do stopni naukowych jak osoby z pełnymi kwalifikacjami, przeprowadzające badania podstawowe z zakresu fizyki, chemii, geologii czy fizjologii roślin. Zespoły laboratoryjne współpracują z państwowymi placówkami badawczymi a wybitniejsi członkowie prowadzą badania także w Narodowym Ośrodku Poszukiwań Naukowych i należą do różnych akademii nauk.

Wyższa Szkoła Rolnicza w Purpan została zatwierdzona dekretem ministra rolnictwa z dnia 10 czerwca 1964. Prowadzi pięcioletnie studia podwójnego stopnia: zasadniczego (2 lata) oraz wyższego – dalsze 3 lata. Oprócz przedmiotów ściśle rolniczych w jego program wchodzi także zagadnienia ekonomiczne, prawnicze i finansowe. Szkoła dysponuje laboratoriami informatyki, ekonomii finansów, modernizacji rolnictwa, analiz chemicznych oraz poszukiwań syntez. Zakłady zdobyły sobie naukową reputację i dlatego absolwenci pięcioletniego studium otrzymują dyplomy inżyniera rolnego – uznane przez Narodową Komisję Tytułów Inżynierskich (23 IV 1964).

Przygotowanie pedagogiczne nauczycieli sektora katolickiego dokonuje się w Instytucie Formacji Pedagogicznej oraz Centrum Formacji Pedagogicznej. Pierwszy przysposabia do nauczania różnych przedmiotów w szkołach katolickich drugiego stopnia i jest otwarty dla studentów początkowych lat Instytutu Katolickiego oraz jego profesorów, a także dla wszystkich zaciekawionych problemami pedagogicznymi i posiadających kwalifikacje uprawniające do studiów wyższych. Adeptci w dwuletnim trybie przechodzą najpierw szkolenia teoretyczne, ujęte w cykle

tematyczne (*unités de valeur*), a następnie odbywają praktykę w grupach utworzonych wg różnych dyscyplin. Centrum Formacji Pedagogicznej natomiast przygotowuje nauczycieli dla szkół katolickich pierwszego stopnia lub publicznych – po uzyskaniu dyplomu w odpowiednich szkołach państwowych. Kandydaci są kierowani na uczelnię przez ośrodki diecezjalne i one też gwarantują im przyszłą pracę w diecezji. Kurs szkoleniowy trwa również dwa lata.

Instytut Studiów Społecznych składa się z trzech organizmów: Centrum Przygotowawczego Studiów Sanitarnych i Społecznych, Ośrodka Studiów Psycho-Społecznych oraz Międzynarodowego Kolegium Uniwersyteckiego w Pirenejach. Centrum Przygotowawcze prowadzi najpierw jednoroczne wykłady dla kandydatek do różnych szkół państwowych o profilu społeczno-medycznym, a więc przyszłych higienistek, laborantek, przedszkolank, sekretarek w resorcie zdrowia itp. W cyklu dwuletnim natomiast ma na uwadze młodsze pielęgniarki, które stara się przygotować do egzaminu w szkołach infirmerskich. Treść nauczania dostosowana jest do dyrektyw ministerstwa zdrowia, a wykłady odbywają się dwa razy w tygodniu. Ośrodek Studiów Psycho-Społecznych powstał w 1952 r. i nie ma trybu ściśle szkolnego, lecz opiera się na seriach konferencji, seminariów i sesji z zakresu psychologii i socjologii oraz ich społecznych implikacji. Jeszcze bardziej swobodny i otwarty charakter ma Międzynarodowe Kolegium Uniwersyteckie, istniejące od 1951 r., a nazywane także Letnim Uniwersytetem. Skupia ono wykwalifikowanych pracowników różnych branż jak lekarzy, adwokatów, wychowawców, sędziów itp. – na dwóch dekadach wakacyjnych w atrakcyjnej miejscowości w Pirenejach – Ustaritz, zapewniających miły odpoczynek i swobodne studium (*decades d'Ustaritz*). Program wypełniają prelekcje, wymiana doświadczeń i próby własnych rozwiązań aktualnych zagadnień⁵.

Oprócz wyżej omówionych trybów nauczania Instytut Katolicki stosuje wiele innych form kulturalnego oddziaływania: w każdym roku organizuje najpierw otwarte sesje z różnych dziedzin wiedzy, trwające od 3 do 6 dni. Biorą w nich czynny udział wszystkie wydziały i główne szkoły związane z instytutem. Fakultet Teologiczny ma na uwadze na swoich posiedzeniach przede wszystkim duchowieństwo, natomiast pozostałe sesje: humanistyczne, filozoficzne, nauk przyrodniczych i matematyczne – skierowane są w pierwszym rzędzie do profesorów szkół średnich. Mają one już długą tradycję i cieszą się znaczną frekwencją⁶. Posiedzenia przyrodnicze gromadzą profesorów w liczbie 50–70, a jeszcze większym powodzeniem cieszą się sesje matematyczne zbierające 300–400 uczestników z całej Francji⁷. Pod koniec drugiego trymestru uczelnia urządza także wieczory czwartkowe, pod hasłem „*face à la science*”. Jest to seria otwartych konferencji na różne aktualne tematy. Podobne cykle prelekcji dla publiczności przedstawia również wydział filozoficzny i to parokrotnie w roku. Zagadnienia seksualne dzisiejszego świata bywają roztrząsane przez osobną grupę złożoną z profesorów medycyny, psychologów i teologów, a jej wystąpienia gromadzą licznie młodzież i wychowawców.

Naukowa działalność uczelni rozwija się w duchu kultury południa i dlatego faworyzuje ona przyszłość i języki tego regionu⁸⁷. Współ z Instytutem Studiów Śródziemnomorskich, przy uniwersytecie państwowym, Instytut Katolicki urządza też coroczne kolokwium na temat „Religijnej Langwedocji XIII wieku”. Ta kultura południa, z programu uczelni, ma być w dalszym ciągu chrześcijańska i dlatego naukowy trud Instytutu jest w swej osnowie chrześcijański.

Przypisy:

- ¹ Znaczna część informacji o bieżącej działalności Instytutu pochodzi od ks. rektora mgr. Xavier Ducros, z którym autor odbył dłuższą rozmowę z okazji zwiedzania uczelni. Wyczerpujących wiadomości udzielił także profesor tegoż Instytutu Siomon Legasse. Inne partie opracowano na podstawie ogłoszeń różnych agend uczelnianych, które na przełomie czerwca i lipca są szczególnie obfite i powiadamiają o podjętych akcjach. Podejmując temat, autor kierował się myślą, że i polskie Wydziały Teologiczne pracują w podobnych warunkach i szukają sposobu uaktywnienia swej działalności, wobec czego mogą się wzorować na francuskich pomysłach.
- ² Institut Catholique de Toulouse – 31, rue de la Fonderie, 31068 Toulouse. Cex.
- ³ Aktualny rektor: ks. André Dupleix.
- ⁴ Instytut Tuluski pracuje w środowisku nasyconym szkołami wyższymi. Uniwersytet państwowy reaktywowano w tym mieście 20 lat po otwarciu Instytutu Katolickiego (1896).
- ⁵ Np. w 1974, na kolejnych dekadach, rozważano dwa tematy: 1) „Kryzysy egzystencji” oraz 2) „Sprawowanie władzy”.
- ⁶ Sesja filozoficzna odbyła się około 30 razy, a w jednym wypadku miała temat: „Rola filozofii w kulturze dzisiejszej”.
- ⁷ Tematem jednej z sesji była pedagogika matematyki, szczególnie sposób stawiania problemów matematycznych.
- ⁸ Kolegium Akwitańskie np. naucza języka langue d’oc i nagradza prace napisane w tym języku na temat kultury czy literatury akwitańskiej – Prix Joseph Salvat.